

ገምጋም መጽሐፍ
ኤርትራ፡ ካብ ፈደረሽን ናብ ኅብጣን ሰውራን 1956-1962

ቢሳምባሳደር ዓብዱ ሄጂ

- ምስ ተመራማሪ ታሪኽን ደራሲን ብጻይ ኣለምሰገድ ተስፋይ ድሕሪ ነዊሕ ኣብ ዝተራኸብናሉ ኣጋጣሚ ፡ ብዛዕባ መጽሓፉ ሓቲተዩ ። ከም ዝተወደእትን ኣድላይ ስእልታት ምስ መረጸላ ንሕትመት ክትቀርብ ምዃና ሓቢሩኒ ። ኣሰዲቡ፡ “ነዛ መጽሓፍ ክህይሱ ካብ ዝሓሰብከዎም ሰባት ሓደ ንስኻ ኢኻ ፡ ፍቓደኛ እንተኾንካ ነታ መጽሓፍ ኣብ ፍላሽ ክህበካ” ኢሉኒ ። ንትጽቢቱ እበቅዕዶኾን ብምባል ስክፍታ’ኳ እንተነበረኒ ፡ ብኸብሪ ግን ተቐቢለዮ ። እነሆ ሎሚ እታ መጽሓፍ ተሓቲማ ኣብ ስነ-ስርዓት መመርቕታ ብጺሓ’ላ። ንደራሲን በዓልቲ ቤቱ ብጻይቲ ኣብረሀት ሃይለን ወዱ ማትያስ ኣለምሰገድን ከምኡ’ውን ንኸሎም እቶም እዛ መጽሓፍ በርሃን ክትርኢ ዝተሓገዙ ፡ ብፍላይ ድማ ንማእከል ምርምርን ስነ-ግን ፡ ኣሕተምቲ ሕድርን ዮሃና እብል። ብወገነይ ደማ ፡ ብዛዕባኣ ዘለኒ ርእይቶን ትዕዘብትን ሓዘ ቀሪብ’ለኹ። ከምቲ ድራሲ ዝሓሰቦን ዝጽበዮን ክኸወን ደማ ተስፋ እገብር።

- ብሕጻር ዝበለ ፡ መጽሓፍ “ኤርትራ፡ ካብ ፈደረሽን ናብ ኅብጣን ሰውራን” ኣብ ግዜ ፈደረሽን ካብ 1956 ጀሚሩ ክሳብ 1962 ዝነበረ ኩነታትን ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ቆይሙ ዝነበረ ስርዓት ፈደረሽን ከመይ ይሰርሕ ከምዝነበረን ፡ ብኸመይ ኣገባብ ከም ዝፈረሰን፡ ከምኡ’ውን ምጅማር ብረታዊ ቻልሲን ዝነበሩ ማሕለኻታትን ብደሀታትን ትትርኽልና። እዛ መጽሓፍ ፡ 743 ገጻት ዘለዋ ፡ ኣብ 26 ምዕራፋት ዝተኸፍለት ፡ ኣስታት 150ኣሳእል እትሓቁፍ ኢያ ። ኣብ ከርሳ ዘሎ ሓበሬታ ኣዚዩ ብዙሕን ፡ ብጣዕሚ ኣገዳሲን ኢዩ። ብቐጻሊ ደማ ኢዩ ዝፍልፍልን ዝዛሪን ። ደራሲ፡ በቲ ዝወንኖ ዓቕምን ብፈጣሪ ዝተዓደሎ ተውህቦን ፡ ነቲ ሓበሬታ

ኣብ ነፍሰወከፍ ገጻ ከም ዘርኢ ኢዩ ዝንሰንሶ ። ነቲ ዝነሰነሶ ድማ ተመሊሱ ኣብተን ዳሕረዎት ምዕራፋት ፡ በቲ ወናም ብርዑ ይኹስኩሶ ፡ በቲ ርጡብን ልዡብን ቋንቋኡ ድማ የልመዖ።

● ኣብዛ መጽሓፍ ዘለዉ ፍጻሜታት ኣዚዮም ብዙሓትን ዝርዝራዊን ኢዮም ። ብወገነይ ፡ ነቶም ፍጻሜታትን ፈጻምቶምን ፡ ንቦታን ዕለተ ፍጻሜን ከምኡ'ውን ኣብ ልዕሊኡ ክህሉ ዝኸእል ሃናጺ ነቐፊታ ንጎድኒ ገዲፈ ፡ ኣብቲ ዓቢ ሰእሊን ፡ ኣብቶም እታ መጽሓፍ እተልዕሎም ቀንዲን ዓበይቲን ጉዳያት ማለት (issues) ብምትኳር ዝተማሃርኩምን ዝቐሰምኩምን ከካፍለኩም ክፍትን ኢዩ ። ደራሲ፡ እቶም ዘልዕሎም ጉዳያት ንኹሎም ወገናት ዝእንግዱ ፣ እቶም ብጥንቃቄ ዝህበም መደምደምታታት ድማ ኣብ ጭብጥታት ዝተሞርኩሱን ሚዛን ዝሓለዉን ምእንቲ ክኾኑ ብዙሕ ኢዩ ጸዲሩ ። እዚ ድማ፡ ሓደ ካብቲ ብሉጽነት ናይዛ መጽሓፍ እዩ ክብል እደፍር ። ደራሲ ነዚ ኣመልኪቱ ፡ ኣብ መቐድም ናይታ ቀዳመይቲ መጽሓፍ “ኣይንፈላለ”ውን ኣተንቢሁ ኔሩ ኢዩ። እጠቕስ፡ “ታሪኽ (ይብል ኣለምሰገድ ተሰፋይ) ጽቡቕን ሕማቕን ተባሂሉብንጹር ሕንጻጻት ክፍለ ዝከኣል ኣይኮነን ። ሓደ ናይ ታሪኽተመራማሪ ፡ ነቲ ኣብ ቅድሚኡ ዝቐርብ ጭብጥታት ወገንክይፈለዩን ብስምዒት ጥራይ ከይተመርሐን፡ ከከም ኣመጻጽኡክርእዮን ክምርምሮን ግቡእን ሓላፍነትን እዩ”

● ደራሲ፡ ኣብ ኣተሓሕዛ ናይዛ መጽሓፍ'ውን ካብዚ ኣተሓሳስባ'ዚ ኣይወጸን ። ነቶም ዝነበሩ ፍጻሜታት ከከም ኣመጻጽኦምን ኣፈጻጽማኦምን ጌሩ ኢዩ ክምርምሮም ፈቲኑ። እዚ ንምግባር ፡ ብዙሓት ኣብ ወሽጥን ወጻእን ዝርከቡ ስነ-ጥንታዊ መጻሕፍትን ከም ዝተወከሰ ፡ ምስቶም ኣብቲ ህምት ዝነበሩ'ም ብኣሉታ ይኹን ብኣውንታ ዝተዋሰኑ ዜጋታትን ወጻእተኛታትን ቃል-መጠይቓት ከም ዝገበረ ፡ ንኸልኦት ብርክት ዝበሉ'ውን ከም ዘዛረበ ክንግዘብ ንኸእል ። ብሓፈሻ ፡ ዝተጠቐመሎም ምንጭታት ሓበሬታ ዝተፈላለዩ ማለት (diversified) ብምጃናም ንምጉት ደራሲ ኣደልዲሎም ፣ ነታ መጽሓፍ ድማ ርዝነትን ክብደትን ዘለዋ ሰነድ ክትከወን ኣብቂዖማ ኣለዉ። ● ኣብ ትሕዝቶ ናይዛ መጽሓፍ ክንኣቱ ከለና ፡ እቶም ኣብኣ ዘለዉ ቀንዲ ተዋሳኔቲ፡ ህዝቢ ኤርትራን ቃልሱን ብሓደ ወገን ፡ መግዛእቲ ኢትዮጵያን መሻርኽቱ ዝኾኑ እንግሊዝን ኣሜሪካን ካኣ በቲ ኸልእ ወገን ኢዮም ። ብሕጻር ዝበለ ፡ ህዝቢ ኤርትራ ንመሰሉን ንልዕልና ሕግን ከም ዝተቐለሰ፡ መግዛእቲ ኢትዮጵያን መሻርኽቱን ድማ ፈደረሽን ኣፍሪካን ኤርትራ ንምግባብ ከም ዝጸዓሩ ትትርኽልና ። ኣብቲ ዓሰርተ ዓመታት ዝወሰደ ቁሩቁስ ፡

ኢትዮጵያን መሻርክታን ፡ ንኤርትራ ጎቢጦም ኣካል ኢትዮጵያ ከም ዝገበሩ ተዘንትወልና ። ደራሲ ፡ እቲ ጎበጣ ከመይ ከም ዝተፈጸመ፡ ተቓወም ህዝቢ ኤርትራ ከመይ ከም ዝነበረ ፡ ጸላእትና ዝተጠቐሙሉ ስትራቴጂን ሜላን፡ ኣብ ልዕሊ ህዝብና ዝፈጸምዎ በደላትን ግፍዕታትን ብሰነዳት ኣሰኒዩ ይትርክልና። ነቲ ንሱ ዝበጽሖ መረዳእታ ድማ ፡ ብዝካኣሎ ሚዛን ሓሊዩ ኣብዛ መጽሓፍ ኣሰፊሩ የካፍለና ። ደራሲ ፡ ኣብዛ መጽሓፍ ዚኣ ታሪኻዊ ሓቅታት (ኣወንታ ይኹኑ ኣሉታ) ዋላ ግዜ እንተሓለፎም ክጉሰዩ ከም ዘይብሎም ፡ ክስገሩ'ውን ከም ዘይግባእ የስምረሉ ።

● ኣሰዒቡ ፡ ብዛዕባ ሰላማዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራን ኣመዓባብሉኡን ኢዩ ዘዘንትወልና ። ኣብቲ እዋንቲ ዝነበረ ድሕረትን ትሑት ሃገራዊ ንቕሓትን ኣብ ግምት ብምእታው ካኣ ኢዩ ነቲ ዝነበረ ኩነታት ክትንትን ዝፍትን ። ሰላማዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ከመይ ከም ዝጀመረ ፡ ኣብ ከመይ ዝበለ ሃዋሁ ከም ዝማዕበለ ፡ ትሕዝትኡን ኣካይድኡን ፡ ዘጋጠምዎ ባዕላዊ መስናክላትን ድኽመታትን ፡ ዝተጻወሮ መግዛኣታዊ በደልን ጭቆናን ይሕብረና ። ምስ'ዚ ኣዛሚዱ ከኣ ፡ ንመስል ህዝቢ ኤርትራ ዝተቐለሉ ሰልፍታትን ወድባት ከም ኣልራቢጣ ኣልኢሰላሚያ ፡ ኤርትራ ንኤርትራዊያን ፡ ሓረካ ወይ ማሕበር ሸውዓተ ፣ ኣድማ ሰራሕተኛታት ፡ ሹብሮ ተማሃሮን ካልእን ... ብውልቁን ብሓባርን ዝካየዱ ዝነበሩ ተቓወምታት ይዘርዘረልና ። ብኣጠቓላሊ ፡ ኣብቲ ግዜ'ቲ ፡ ብወልቁ ይኹን ብሓባር ሓያል ቃልሲ ከም ዝተኻየደ ፡ ቀሊል ዘይኮነ መስዋእቲ'ውን ከም ዝተኸፍለ የረዳእና ። እቲ ቃልሲ፡ ክዕወት ወይ ከድምዕ ዘይምኸኣሉ ፡ ምስቲ ኣብቲ ግዜ'ቲ ኣብ መንጉኡን ኣብ መንጎ ጸላእትን ዝነበረ ሚዛን ሓይሊ ተዛሚዱ ክረእ ኣለዎ ኢሉ ድማ ይምጉት ። ብዛዕባ'ቶም ዝተኻየዱ ሰላማዊ ቃልስታት ክድምድም ከሎ ድማ ፡ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ 1991 ዝተጎናጸፎ ናጽነት፡ ድምር ወይ ውጽኢት ናይቶም ካብ 40ታት ጀሚሮም ክሳብ 91 ዝቐጸሎ ሰላማውን ብረታውን ቃልስታት ህዝቢ ኤርትራ ከም ዝኹኑ የረድእ ። ኣብ ምዕራፍ 21 ገጽ 468 ድራሲ ከምዚ ይብል፡ “ታሪኽ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ፡ ድምር ተመኰሮ ሓረካን ካልኣትን ፡ ተ.ሓ.ኤ.ን፡ ሀ.ግ.ሓ.ኤን ኢዩ ። እዚ ተፈላሊዩን ተበታቲኹን ክረእ ኣይግባእን ። ከም ሓደ ጥሙርን ኣገዳስን ኣካል ሃገራዊ ታሪኽ ተወሲዱ ፡ በብኣብርክቶኡ በብእወታኡን በብድኽመቱን ክግለጽ ከሎ ጥራይ እዩ ንወለዶታት ዘገልግል ሓያል ተመኰሮን ወርሻን ዘተሓላልፍ”

● ኣብዛ መጽሓፍ ፡ ልዕሊ ኹሉ ኣተኩሮ ዝገበርኩሉን ፡ ብዕምቁት'ውን ክምርምሮን

ክርደኦን ዝፋተንኩ ፡ መግዛእቲ ኢትዮጵያን መሻርኻቱን ከመይ ጌሮም ኢዩም ንስርዓት ፋደረሽን ከፍርሱ ዝኻኣሉ? እንታይ ስለ ዝገበሩ ኢዮምከ ንምልእቲ ኤርትራ ክጎብጡ ዝኻኣሉ? ከመይ ዝበለ ስትራቴጂን ሜላን እዩምከ ተኸቲሎም? ዝብሉ ሕቶታት ኢዮም። ደራሲ፡ ነዘን ሕቶታት'ዚ እን ብንጹር ኢዩ ዝምልሸን ። እቲ ስትራቴጂ፡ ፊደረሽን ኣፍሪካ ኤርትራ ኣካል ኢትዮጵያ ንምግባር ኢዩ ኔሩ ። እቲ ሜላ ድማ ተንኮልን ምትላልን ፡ ጎነጽን ዓመጽን ዝተሓዎሶ “ከፋፊልካ ምግዛእ” ከም ዝነበረ የረዳኣና ። እቲ ዕማም ፡ እንግሊዝ ከም ኣማኻሪን ለጋሲ ማዕዳን ክኸወን ፡ ኣሜሪካ ኣብ ኩሉ ኣህጉራዊ መጋባእያታት ንኢትዮጵያ እትጣበቅን ኣድላይ ፋይናንሳዊ ሓገዛት እተበርክትን ክትከወን (ልክዕ ከምዚ ሎሚ ትገብሮ ዘላ ማለት ኢዩ) ፡ ኢትዮጵያ ድማ ነቲ ወዲት ኣብ ባይታ ክተተግብር ኢዩ ኔሩ ። ኢንግሊዝ (ከም ኣመሉ) ካብ ፈለማ “ከፋፊልካ ምግዛእ” ዝብል ምኽሪ ኢዩ ለጊሱ ። ኣሜሪካ ፡ ጉዳይ ኤርትራ ብቐጥታ ምስ ስትራቴጂዊ ረብሓታታ ስለ ዝተኣሳሰረቶ(ከምዚ ናይ ሎሚ ማለት ኢዩ) ኣብ ሕቡራት ሃገራትን ባይቶ ጸጥትኡን ኣብ ጎድኒ ኢትዮጵያ ኮይና ተጣቢቓ። ን15 ዓመታት ዝቐጽል ፡ ኣብ መጀመርታ 50ታት ኣብ ዓመት \$10 ሚልዮን ዶላር ዝነበረ ሓገዝ ፣ ኣብ 1959 እዚ ሓገዝ'ዚ ናብ 66 ሚልዮን ዶላር ከም ዝድይብ ጌራ ። በዘይካ'ዚ ፡ 40ሺሕ ዝግመት ስራዊት ኢትዮጵያ ክተመልምልን ክተዕጥቕን ተሰማሚዓ ። ኣሜሪካን ኢንግሊዝን ክልቲኣን ብሓባር ድማ ፡ ንሕጋዊነትን መትከላትን ስርዓተ ፊደረሽን ከሸራርፋን ፡ በብቐሩብ ከም ዝለምስ ክገብራ ተሰማሚዐን ። እቲ ስትራቴጂን ፡ ሜላ “ከፋፊልካ ምግዛእ”ን እምባኣር፡ ብዘገምታን ብኣዚዩ ረቐቐ ብልሓትን ሜላን ኢዩ ተተግቢሩ ። ደራሲ ከኣ ፡ ትግባረ ሜላ “ከፋፊልካ ምግዛእ” ብኹሉ ሸነኻቱ ኣጽኒዑን መርሚሩን ኢዩ ዘቐርበልና ። ጹማቕ ናቱ ብኸምዚ ዝሰዕብ ክቐርብ ይኸእል። እስላም - ክርስቲያን ካብ መጀመርታ ፡ ንህዝቢ ኤርትራ ፡ እስላም ክርስቲያን ብምባል ኣብ ክልተ ክኸፍልዎ ኢዮም ፈቲኖም ። ገና እትው ከይበሉ ንህዝቢ ብእምነቱ ኢዮም መጺኦም ። ንሃይማኖት ድማ ከምፖለቲካዊ መሳርሒ ጌሮም ኢዮም ተጠቐሞምሉ ። ዝነበረ ሃይማኖታዊ ስነት ከዳኸሙ ክልቲኡ ሃይማኖት ከም ዝቀሓሓርን ሓድሕዱ ከም ዝናቐትን ንምግባር ጽዒሮም ። እስላም ክርስቲያን ኢሎም ዘለዓዓልዎ ሃይማኖታዊ ስምዒታት ፡ ንረብሓኦም ከም ዘገልግል ክገብሩ ለይትን መዓልትን ኢዮም ሰሪሖም ። ኣይሰለጦምን ደኣምብር ፡ ንህዝቢ ኤርትራ ኣብ ክልተ ክገምዕዎ ኢዩ ኔሩ ዕላመኦም ። ህዝቢ ግን ንኣደገኝነት ናይቲ ወዲት ቀልጢፉ ኢዩ ተረዲእዎ። ብእዋኑ ድማ ብናቱ ተበግሶ ፡ መራሕቲ ሃይማኖትን ዓበይቲ ዓድን ለባማትን ኣብ ዘለዉሉ ኣብ ኣስመራ ኣብ ዝተገብረ ኣኼባ ክፈትሖን ንወዲቶም

ከምክኖን ክኢሎ ኢዮ። ሰልፊ ኣልራቢጣ ኣልኢሰላሚያ እዚ ንናጽነት ዝጣበቐ ፡
ጸብለል ኢሉ ዝረእ ዝነበረ ሰልፊ ኢዩ ኔሩ ። ንወዲት ጸላእቲ ነጺጉ ብናቱ ሕርያንን
ወሳኔን ኣብ ወሽጢ ህዝቢ ክንቐሳቐስን ክጉሰጉሰን ክውድብን ምስ ራኣይዎ ፡
ተተናኹሎም ናብ ክልተ ከም ዝግማዕ ጌሮም ። ንናጽነት ዝጣበቐ ኣልራቢጣ
ኣልኢሰላሚያን ፡ ምዕራባዊ ቆላታት ናብ ሱዳን ንምጽንባር ዝቃለስ ኣልራቢጣ
ኣልኢሰላሚያን ። ጸኒሖም ድማ ብዚያዳ ምእንቲ ከዳኸምዎ ንሰምሃር/ምጽዋዕ
ዝውክል ኣልራቢጣ ኣልኢሰላሚያ ከም ዝምስረት ጌሮም ። ኣብ መወዳእታ ፡ ሓንቲ
ንናጽነት ትጣብቐ ዝነበረት ኣራቢጣ ኣልኢሰላሚያ ኣብ ኣርባዕተ ከም ትምቀል
ጌሮም ኣልሚሶማ። ሰልፊ ኤርትራ ንኤርትራውያን ሰልፊ ኤርትራ ንኤርትራዊያን
ንናጽነት ዝጣበቐ ዝነበረ ሰልፊ ኢዩ ። ተፈላጥነቱን ጽልወኡን እናዓበዩ ክመጽእ
ምስ ጀመረ ፣ ኣብ መንጎ መስራቲዚ ሰልፍን ወዳን ዝተፈጥረ ምስሕሓብን
ዘይምቅዳውን ብምምዝማዝ ፣ ኣብ ክልተ ከም ዝምቀል ፡ ኣብ መወዳእታ ድማ
ተዳኺሙ ከም ዝሓቐቐ ጌሮም። ቤተ ክህነት ተዋህዶ ንቤተ ክህነት ተዋህዶ ከም
ፖሎቲካዊ መሳረሒ ኢዮም ተጠቒሞምሉ ። ተጸባኢ ፈደረሽን ፡ ተጣባቂ ምሉእ
ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ከምዝኸወን ጌሮም ። ምስ ግዜ በቲ ንሶም ዝደልይዎ ናህሪ
ስለ ዘየገልገለ ግን ኣብ ወሽጡ ንሶም ዝቆጸጸርዎን ከም ድላዮም ዝዝወርዎን
“ማሕበር ሃዋርያት” መስረቱ ። እዚ ማሕበር’ዚ ፡ ሓያል መሳረሒን ናይ ገንዘብን
ስልጣንን ሹመትን ምንጪ ኮይኑ ነቲ ቤተ ክህነት ኣብ ሓጺር ግዜ ዓብሊልዎ ። ነቲ
ዘገልገሎም ቤተ ክህነት ተዋህዶውን ከይተረፈ ኣረኻኺቦምሉ ኢዮም። ኣብ ከበሳ
ዝተፈላለዩ ስምዒታት ኣሳዊሮም ። ኣብ መንጎ ህዝቢ ክሳብ እምባጻር ከም ዝላዓል
ጌሮም ኢዮም ። ገለ ካብኡ ሃይማኖታዊ ፡ ከም ኣብ መንጎ ሹባን ኣልራቢጣን
መንእሰያት ኣንድነትን ፡ ጀበርትን ክርስቲያንን ። ኣውራጃዊ ፡ ከም ሓማሴን ፡
ኣከሎግዛይ ፡ ሰራዮ ። ወረዳውን ዓዳውን ፡ ከም ኣብ መንጎ ሓያለ ዓድታት ሰራዮን
ሓያለ ዓድታት ከባቢ ሃዘሞ-ኣከለጉዛይን ። ህዝቢ ብስልጣን ፣ ብሹመት ፡ ብመሬት
፡ ብመጋሃጫ ፡ ብዶብ ነንሕድሕዱ ክጠማመትን ኣብ ዓዘቕቲ ጽልእን ቅርሕንትን
ምእንቲ ክሸመም ዘይሕለል ጸዕሪ ኣካይዶም ። ኣብ መታሕት ኣብ መንጎ ህዝቢ
ደቂሶም ዝነበሩ ዘይምቅዳዎትን ፍልሊያትን ኣበራቢሮም ። ኣብ ጋሽ-ባርካ፡ ኣብ
መንጎ በኒዓምርን ሃደንድዋን ፣ ጸኒሖም ኣብ መንጎ በኒ ዓምርን ኩናማን ። ኣብ
ሳሕል፡ ኣብ መንጎ ተወፋሮን
መሳፍንትን ፡ ትግረን ሸማግሌን ፡ ናዝራትን ዑምዳታትን ኢሎም ህዝቢ ኣብ
ነንሕድሕዱ ክቀሓሓርን ቂም ከም ዝሕዝን ክገብርዎ ፈቲኖም ፋቲኖም ። ሸፍትነት
ኣብ ከበሳ ይኹን ኣብ መታሕት ሸፍትነት ዙውቱር ተርኢዮ ኮይኑ ።
ንሶምዝኣልይዎንን ዝምወልዎንን ጉጅለታት ሸፋቱ ድማ ፈጠሮም ። ኣብ
ህዝቢረዕዲን ሸበራን ፈጠርካ ፡ ዕላማኻ ንምውቃዕ ዝዓለመ እከይ ወዲት ኢዩኔሩ

። • ነዚ ኹሉ ብድምር መርሚረ ክትንትኖ ከለኹ ፡ እቲ ኣብ እዋን መግዛእቲ ጥልያን ኣብ ተዛማዲ ሰላም ዝነበር ዝነበረ ህዝቢ ኤርትራ ዕላምኡም ምእንቲ ክወቕዑ ብሃይማኖት ፡ ቀቢላ ፡ እንዳ፡ ኣውራጃ ፡ ወረዳ ፡ ከባቢ ፡ ዓዲ ከምኡ'ውን ብደብን መሬትን መጋሃጫን ፡ ብሰልጣንን ሹመትን፡ ብወገንን ብቐቢላን ገማሚዖም ። ነቲ ብመሰረት ኣህጉራዊ ሕግን ዉሕሰነት ዉድብ ሕቡራት ሃገራትን ባይቶ ጸጥትኡን ዝቐመ ሰርዓተ ፈደረሽን ድማ ፡ መትከላቱ ከም ዝሃሰሰ ፡ ሕጋወነቱ ከም ዝለምሰ ፡ ትካላቱ ድማ ደው ኢለን ከለዎ ብውሸጠን ከም ዝቡኹኹኻ ጌሮም ። ኣብ መወዳእታ ድማ ናብቲ ክብጽሕዎ ዘደለዩ ዕላማ በጺሒም ። ሰርዓት ፈደረሽን ዘውሓሰ ኣህጉራዊ ሕጊ ጥሒሶምን ረገጸምን ፡ ህዝቢ ከፋፊሎምን ኣናቂቶምን ኢዮም ድማ ምልእቲ ሃገር ክጎበጡ ዝኻሉ ። ደራሲ ፡ ምስዚ ኣላማዲ ኣብ ምዕራፍ 3 ገጽ 32 ብዛዕባቶም ኣብቲ ግዜ'ቲ ፖለቲካውያን መራሕቲ ዝነበሩ ዜጋታት ከምዚ ይብል፡ “ኣደ ካብቲ ኣብ መንጎ ህዝቢ ዝነበረ ፍልልያት ዘብኣሰ ፡ ብዙሓት ካብቶም ከም ፖለቲካውያን መራሕቲ ብብግዜኡ ዝተቐለቀሉ ዜጋታት ፡ ካብቲ ህዝቦም ንምንቃሕን ንምጥርናፍን ዝወሰድዎ ጊዜ ፡ እቲ ኣብ ሕድሕድ ምጥምማትን ምውጣጥን ዘህለኹዎ ጊዜ ስለ ዝበዝሕ ኢዩ ። ሹመት ፡ መጠብርን መርሓቂ ኤርትራዊያን ካብ መንፈስ ተቐውሞ ኮይኑ ነይሩ ፡ ብፍላይ ነቲ ብሹመት ንክጥበር ድሉው ዝነበረ” • ደራሲ ነቲ ዝነበር ኩነታት ብዝርዝርን ብዕምቁትን ንምርዳእ ብዙሓት ኣርእስታት ኣልዒሉ ይትርኽልና ። ገለ ካብኡ ፡ ኣድህቦ ህዝቢ ኤርትራ ኣብቲ እዋን'ቲ ፡ ኣብ ቃልሱ ዘጋጠምዎ ሕጽረታት ፡ ኣብ ፈደራል ዝምድና ዝተገብሩ ለውጥታት ፡ ኣብ ዕማምን ምሕደራ ባይቶ ኤርትራን ዝተጀመሩ ምትእትታዎት ፡ ኣብ ምርጫ ባይቶ ኤርትራ ዝነበሩ ጸወታታት ፡ ሽፍትነት ዝፈጠሮም ቅልውላዎት ፡ ጥርዓን ኤርትራ ኣብ ው.ሕ.ሃ. ፡ ተዋስኦ ምውራድ ባንዴራ ኤርትራን ምፍራስ ፈደረሽንን ብዝርዝርን ብሰነዳትን ኣስኒዩ የቐርበልና ። ኣብዚ ንዓሰርተ ዓመታት ዝቐጸለ መስርሕ'ዚ፡ ዝነበሩ ጸወታታት ፣ ዝተፈጸሙ በደላት ፡ ዝተጋህሱ መሰላት ፡ ዝተኣልሙ ዉዲታት ኣዚዮም ዘገርሙ ኣብ ልዕሊ ምንባሮም ፡ ገሊኡም ዘስደምሙ ገሊኡም ድማ ኣመና ዘስካሕኩሉ ኢዮም ። ነዚ ኹሉ ደራሲ ኣብ ምዕራፍ 17 ገጽ 349 “ህዝቢ ኣብ መንጎ ምልክን ምስትንታንን” ኣብ ትሕቲ ዝብል ኣርእስቲ ብኸምዚ ይገልጹ፡ “ኹሉ ምስ ፈረሰ ፡ ምልኪ መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ ኤርትራ ተረጋገጸ ። ህዝቢ ድማ ፡ እቲ ብዛዕባ ቃልሲ ዝሓሰብ ናብ ካልእ ኣገባብ ቃልሲ ከቋምት ፡ እቲ ዝቐበጸ ደማ ከስተማሰልን ክጉሂን ግድን ኮነ” • ሰዒቡ ዝመጽእ ምጅማር ብረታዊ ቃልሲ ኢዩ ። ኣብዛ መጽሓፍ ብዝርዝር'ዩ ቀሪቡ ዘሎ ። ብርእይቶይ፡ ብዛዕባ ኣጀማምራ ብረታዊ

ቃልሲ ሰፊሩ ዘሎ ዛንታ ፣ ኣዚዩ ስሓቢን ዘኹርዕን ኢዩ ። ምኽንያቱ ፡ ዝሓዘካ ዘይብልካ ኣብ ጥራሕ ጎልጎል ፡ እሞ ድማ ኣብቲ ኣዚዩ ጹንኩር ኩነታት ፡ ፍቕሪ ሃገርን ኤርትራዊ ሃገራዊነትን ዓጢቐካ ፣ ስሚዒትን ኒሕን ጥራይ ተወጢሕካ “ነታ ብሓይሊን ዓመጽን ዝተጎበጠት ሃገርና ፡ ብሓይሊ ብረትን ብፍትሓዊ ቃልሲን ክንመልሳ ኢና” ምባል ኣዚዩ በዳሄ ዕማም ምንባሩ ንማንም ክሰወሮ ኣይክእልን ። ደራሲ፡ ጹንኩርነት ናይቲ ኩነታት ምእንቲ ከረዳኣና ፡ ምልኪ መንግስቲ ኢትዮጵያ ዝፈጠሮ ራዕዲን ሽብርን በብሓደ ይዘርዘረልና ። ኣስዒቡ ፡ ምምስራት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ከም ሓሳብ ከመይን ኣበይን ከም ዝተጀመረ ፡ መሪሕነቱ መነመን ከም ዝነበሩ ፡ ቅድመ-ምጅማር ዝነበሩ ጸገማትን ዝተላዕሉ ዓበይቲ ሕቶታትን ብስፊሑ ይገልጻልና ። ምስዚ ኣዛሚዱ ድማ ፡ ታሪኻዊ ድሕረ ባይታ ጀማሪ ብረታዊ ቃልሲ ሓምድ ኢድሪስ ዓዋተን ፡ ህቡብነቱን ተርኡን ፡ ብቐዓቱን ቅሩብነቱን ንቃልስን መስዋእትን ከምኡ’ውን ኩሎም ቅድሚ ብረታዊ ቃልሲ ምጅማሩ ዝፈጸምም ኣወንታውን ኣሉታውን ተግባራቱ የዘንትወልና ። ደራሲ፡ ብዛዕባ ዓዋተ ኣስፊርዎ ዘሎ ታሪኽ መብዛሕቱኡ ሓዲሽን ዘይንፈልጦን ስለ ዝኾነ፣ ኣዚዩ መሳጥን ኣገዳሲን ኢዩ ። ኣብ ምዕራፍ 22 ገጽ 538 “ሓምድ ኢድሪስ ዓዋተ” ኣብ ትሕቲ ዝብል ኣርእስቲ ፡ ደራሲ ከምዚ ይብል፡ “ሓደ ከም ዓዋተ ዝመስል ፡ ንጉዕዞ ታሪኽ ሓንቲ ሃገር ብዓቢ ዝላ ዝወንጨፍ መራሒ፡ ብገለ መንቅብ ወይ እንታኡ ክፍረድ ወይ ድማ ብሰንኪ’ዚ እቲ ዓቢ ኣበርክቶኡ ክካሓድ ወይ ክሃስስ ኣይግባእን ። ኩሉ መሚዛኑ ሓልዩ እንተ ተታሕዘ ጥራይ ኢዩ ረብሓ ዝዕንገል” • ደራሲ ዝጀመሮ ዛንታ ብምቕጻል ፡ ኣብ እዋን ምጅማር ብረታዊ ቃልሲ ዝተላዕሉ ሕቶታትን ሰፊኑ ዝነበረ ናይ ምጥርጣር መንፈስን ዘይምትእምማንን ብሓደ ወገን ፡ እትዮጵያ ብዓመጽን ጎነጽን ንኤርትራ ክትጎበጥ ምኽኣላ ዘሰዓቦ ጓሂን ምረትን ድማ በቲ ኻልእ የዘንትወልና ። ብኣራኣኢያ ደራሲ ፡ ምስቲ ኣብቲ እዋን’ቲ ዝነበረ ሕርቃንን ዓቕሊ ጸበትን ምጥፋእ ማኣዝንን ፡ እቲ ከም ኣገዳሲ ጉዳይ ክረእ ዝግበኦ ይብል ደራሲ ፡ እቲ መሊሱ ዝገንፈለ ኤርትራዊ ሃገራዊነትን ፡ ቅሩብነት ንቃልሲን መስዋእትን ከም ዝኾነ ብሓይሊ ይጣበቕ ። ህዝቢ ኤርትራ ብዘርያ ኢንግሊዝን ኣሜሪካን ሃገሩ ስለ ዝተዘምተ ፡ ብዘይካ ብረት ኣልዒሉ ክቃለስ ካልእ ኣማራጺ ከም ዘይነበሮ ድማ የስምረሉ ። • “ኤርትራ፡ ካብ ፈደራሽን ናብ ጎበጣን ሰውራን” ብዛዕባ ኣድማዕነት ቃልስታት ቀዳሞት’ውን ተዘንትወልና ኢያ ። ናይ ሸው ሃገራዊያን ተቃለስቲ ፡ ተጠርኒፎም ተቃወሞኦም ምእንቲ ከበርኹ ዝገበርዎ ጸዕርታት በብሓደ ብምምርማር ትትርኹልና ። ተቃወሞ ኣልራቢጣ ኣልኢሰላሚያ ፡ ኤርትራ ንኤርትራዊያን ፡ ሓረካ ፣ ኣድማታት ማሕበራት ሰራሕተኛታት ፡ ሹብሮታት ተማሃሮ ከምኡ’ውን ቃልሲ ናይቶም ኣብ ሱዳንን ካይሮን ኢትዮጵያን

ዝቕመጡ ዝነበሩ ዜጋታት ብሰፊሑ ትገልጻልና። ኩሉ'ዚ ተደማሚሩ ፡ መርኣያ ሓያል ሃንቀውታ ንሓርነትን ናጻነትን ፣ ኣዚዩ ኣገዳሲ ድፋኢት ንቃልሲ'ውን ከም ዝነበረ ተብረሃልና ። ደራሲ ፡ ኣብቲ ግዜ'ቲ ብዙሓት ሃገራውያን ዜጋታት ከም ዝተሓየሩን ከም ዝተገፍዑን ፡ ኣብ ገሊኡ ድማ ከም ዝተረሸኑን ዝተሓንቁን ይሕብረና። ብርግጽ ድማ ኣብዛ መጽሓፍ'ዚ ኣ ፡ ብዛዕባቶም ኣብቲ ግዜ'ቲ ዝተቐለሱ ዜጋታትን ፡ ዝተጻወርዎ ምረትን ሕሰምን፡ ዝኸፈልዎ ከቢድ መስዋእትን ሰፊሩ ዘሎ ታሪኽ ኣዚዩ ዝነኣድን ዝኹርዕን ኢዩ። እዛ መጽሓፍ ፡ ኣበርክቶ ናይዘም ተቐለሲቲን ፡ ዝነበሮም ልዑል ሃገራውነትን ኒሕን፡ ትብዓትን ቆራጽነትን ክተዘንትወልናን ዝግባእም ታሪኻዊ ቦታ ክትህበም ምኽኣላ ፡ ተወሳኺ ርዝነት ከም ዝህባ ኣየጠራጥርን ። ንኹሉ'ቲ ሃገሪይ ኢሉ ዝተላዕለን ዝተቐለሰን ፡ ዝተገፍዕን ዝሰንከለን ፡ ዝኸፈለን ዝተሰወእን ፡ እቲ ዝወሓደ ክንገብረሉ እንኽእል ፡ ኣበርክቶኡ ክንገብረሉን ክንትርኽሉን ምዃኑ ስለ ተዘኻኸረና ድማ ፡ ሓደ ካብ ሓያል ጎድንታታ ኢዩ ክብል እደፍር ። • ካልእ ኣብዛ መጽሓፍ ተዘርዚሩ ዘሎ'ም ከይጠቐስናዮ ክንስግር ዘይግባእ ፡ ደራሲ ብዛዕባቶም ኣብ ዝተፈላለዩ መድረኻት ፡ ኢትዮጵያ ከም መሳርሒ ዝተጠቐመትሎምን ንኢትዮጵያ ከገልግሉ ኢሎም ኣብ ልዕሊ ህዝቢን ሃገርን በደል ዝፈጸሙ ፡ ኣብ መወዳእታ ኣበይ ከም ዘበሉ ተጠቂሱ ዘሎ ታሪኻዊ ሓቂ ኢዩ ።

ደራሲ ፡ ኣብ ምዕራፍ 26 ገጽ 665 “ሰብ ውዕለት ኢትዮጵያኽ ናበይ ኣበሉ” ኣብ ትሕቲ ዝብል ኣርእስቲ ከምዚ ይብል፡ “ማዕረ ንኤርትራ ከም ሓንቲ ትሕቲ ዕድመ መርዓት ከም ህያብ ጠቕሊልካ ናይ ምሃብ ሓይልን ስልጣንን ዝነበሮም ሰባት ፡ ክሳብ ክንደይ ተታለልትን ተቐሸሸትን ምንባሮም፡ ብባዕላውን ዉልቃውን ትጽቢታቶም ተመሪሖም ኣንፈት ታሪኽ ሃገር ክጠውዩ ምኽኣሎም ዘየገርም ኣይኮነን። የዋህነት ዝተሓወሶ ጸቢብ ረብሓን ኣጠማምታን ፡ ህርፋን ስልጣንን ሹመትን ፡ ፖለቲካዊ ዑረት ፈጠሩ” ---ይብል • ኣብዛ መጽሓፍ ብንጹር ክንርደኦ እንኽእል ፡ ኩሎም እቶም ምስ ኢትዮጵያ ዝተሓባበሩ ፡ ምእንቲ ጸቢብ ዉልቃዊ ረብሓ ኢሎም ኢዮም ሃገር ኣሕሊፎም ዝሃቡ ። ኢትዮጵያ ድማ ስለ ዝፈተወቶም ወይ ቡሉጻትን ጸለውትን ኢዮም ኢላ ስለ ዝኣመነትሎም ዘይኮነ ፡ ብውልቃዊ ረብሓ ዝተባዕጡ ፡ "ንዓይ ይጥግሚኒ" በሃልቲ ምዃኖም ስለ ዝተረደእት ኢዩ ። ኣብቲ መጀመርታ ሓቂቶምን ሓብሒባቶምን ከምቲ ዝበሃግዎ ድማ ብገንዘብን ሽልማትን ፡ ብሹመትን ስልጣንን ጀንጂናቶም ። ኣብቲ ዝብጸሕ ምስ በጽሖት ግን ፡ ኣርሒቓቶምን ደርቢያቶምን ፡ ኣብ መወዳእታ ድማ ፈንፊናቶምን ጉሒፋቶምን ኢያ ። ነገር ምስ ተወደእ “ድሕሪ ማይ ኣብ በዓቲ” ከም ዝባሃል ፡ ኩሎም'ቶም ብወልቃዊ ስስዕ ዓዊሮም ሃገር ኣሕሊፎም ዝሃቡ ፡ ርእሶም ኣድኒኖም ----

ሐፊሮምን ተጣራሶምን ጎህዮምን ኢዮም ። እቲ ዘገርም ግን ፡ እቲ ካብ ታሪኽ ዘይምምሃር ኢዮ ። ኩሎም ንሃይለ ስላሴ ዘገልገሎ ተደርቢዮምን ተናዒቆምን እናራኣዩ ፡ ካልኣት ብተመሳሳሊ ኣገባብ ንደርግ ከገልግሎ ምርኣይ ኢዮ ። ብርእይቶይ ፡ እቲ ካብ ኩሉ ዝኸፍእን ኣዚዩ ዘሰደምምን ፡ ሕማቕ ተመክሮ ቐዳሞትን ዳሕረታትን ገና ህያው እናሃለወ ፡ ሎሚ ድሕሪ ናጽነት ንወያኔ ዘገልግሎ ምርኣይ ኢዮ። ታሪኽ እንታይ ከም ዝብል ፡ እንታይ ከም ዝሕብረና ፡ እንታይከ ከም ዝምህረና እንተ ዝፈልጡ ንዖኦም ምሓሾም ኔሩ። ብቋንቋ ዓረብ " **نم مؤملا غدلي لا**

ዘብል ኣሎ ፡ ትርጉሙ "ለባም ካብ ሓንቲ ጉድጓድ ተመን ፡ ክልተ ግዜ ኣይንከስን" ማለት ኢዮ። ምስ ስርዓታት ኢትዮጵያ ዘለና ናይ ኣስታት 100 ዓመታት ተመክሮ ንጹር ኢዮ ። ረሳዕቲ ኢና'ምበር ፡ ብተደጋጋሚ ኢና ተነኺስና ። ሃይለስላሴ ኤርትራ ከኣቱ ኸሎ ፣ ደርግ ኣብ ስልጣን ኣብ ዝመጸሉ ፣ ወያኔ ኣብ ኮሮቫ ስልጣን ኣብ ዝተወጣሓሉ ፣ ስለስቲኦም ንስላምን ርግኣትን ፡ ዕብዮትን ብልጽግናን ኤርትራ ክስርሑ ጂኖም ኢዮም ዓው ኢሎም ተመባጺዖምን ሚሒሎምን ጥሒሎምን ። ስልጣኖም ምስ ኣደልደሉ ግን ፡ መልሓሶም ዓጺፎም ፡ በደልን ግፍዕን ፡ ዓመጽን ረመጽን ኢዮም ኣዝኒቦምልና። ዱኹማት ክለዉ ዝብልዎን ፡ ምስ ደልደሉ ዝገብርዎን በብይኑ ሙጺኑ ኢዮ ሕሉፍ ታሪኽን ናይ ቀረባ ተመክሮን ዝሕብረና ። ደራሲ ፡ ኣብ መደምደምታ ናይዚ ኣርእስቲ ብዛዕባ'ቶም ምስ ኢትዮጵያ ኢድን ጓንቲን ኮይኖም ዘገልግሉ ዝነበሩ ኣብ ምዕራፍ 26 ገጽ 653 ኣስፊርዎ ዘሎ እጠቅስ፡ "ኤርትራ ኣምጺእኩም ተባሂሎም ንኤርትራ ክርከቡ፡ ክሸየሙላንዩ ነይሩ ትጽቢቶም። በቲ ዝወሃቦም ዝነበረ ገጽን ጥበራን መብጽዓታትን ድማ ፡ ከምኡ ከም ዝኸውን ጥርጥር ኣይነብሮምን። ንሃይለስላሴ ዘምለኹ'ምበር ፡ ንናይ ስልጣን ጸወታታቶም ዝርድኡ ሰባት ኣይነበሩን" • መጽሓፍ "ኤርትራ፡ ካብ ፈደራሽን ናብ ጎበጣን ሰውራን" ብዛዕባ'ቲ ኣብ ኣጀማምራ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ዝነበረ ጽንኩር ኩነታትን ምጥርጣራትን ፡ ፖሎቲካዊ ዝንባሌታትን ማሕበራዊ ጽልዋታትን ከምኡ'ውን ኣቃወማ ናይቲ ዉድብን ኣተሓሳስብኡን ብዝርዝር ኢያ ትሕብረና ። ደራሲ፡ ነዚ ገምጊሙ ክድምድም ከሎ ኣብ ምዕራፍ 21 ገጽ 470 ከምዚ ይብል። "ውድብ ተ.ሓ.ኤ. ፣ ኣብ ታሪኽ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ንናጽነት ፣ ኣቃሊልካ ዘይግመት ምዕራፍ ዝሓዘን ፡ ዛጊት ዝኸሩን ስዓብነቱን ዘየጥፈእ ስለ ዝኾነ ፡ ነቲ ቃልሲ ንቐድሚት ዝደፍኦ ብልጫታቱ ይኹን ፡ ንድሕሪት ዝመለስ ድኽመታቱ ፡ ተነጺሩ ኸቐርብ ፡ ንጥቕሚ ታሪኽ ህዝቢ ኤርትራን መጻኢ ወለዶንዩ ። ታሪኽ ፡ ኣብ ዉሽጢ ሓደ ብጊዜ ፡ ቦታን ደረጃ ንቐሓት ህዝብን

ዝተጸልወ ወይ እተወሰነ ሃዋሁውያ ዝፍጸም ። እዚ ኣብ ግምት ተኣቲዩ እዩ ድማ ታሪኽ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ኸንገር ዘለዎ” • ኣብዛ መጽሓፍ ፡ ካብዚ ኣረኣኢያ’ዚ ዝተፈልየ ብርክት ዝበሉ ዝተፈላለዩ ተመራመርቲ ታሪኽ ብዛዓባ ኣጀማምራ ተ.ሓ.ኤ. ዝሃብዎ ርእይቶታትን ሓተታን ሰፊሩ’ሎ ። ኣብቲ ናቶም ትንታኔታት ከይኣተኹ ፡ ብርእይቶይ ምጅማር ብረታዊ ቻልሲ፡ ነጥቢ መቐይሮ ኣብ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ከምዝነበረ ዘይካሓድ ሓቂ ኢዩ ። ውድብ ተ.ሓ.ኤ. ድማ ሃገራውን ሓርነታውን ውድብ ኢዩ ኔሩ ። ኣተሓሳስብኡ ይኹን ኣቃወምኡ፡ ነተሓሳስባ መስረቱ ክመስልን ፡ በቲ ኣብቲ እዋንቲ ኣብ ኤርትራ ሰፊኑ ዝነበረ ሃዋሁውን ዘይምትእምማንን ፡ ኣብ ዘባና ዝነፍስ ዝነበረ ንፋስን ጽልዋታትን ክጽሎ ግድን ምጂኑ ምስትውዓል ኣገዳሲ ኢዩ ። ልዕሊ ኹሉ ግን ኣጀማምራ ተ.ሓ.ኤ. ምስቲ ኣብቲ ግዜ’ቲ ዝነበረ ድሕረትን ትሑት ሃገራዊ ንቕሓትን ተዛሚዱ ክረእ ዘለዎ ኢዩ ። ካብዚ ወጻኢ ዝዋሃብ ትንታኔታት “ወላድ ንወለዱ ክመስል የብሉን” ወይ ድማ “በቲ ዝዓበኸሉ ከባቢ ክትጽሎ የብልካን” ዝመስል ስለ ዘስምዕ ፣ ንስነ-ምግብ ዝጸረር ኢዩ ። ብዛዕባ’ዚ ኣርእስቲ’ዚ ብዝተፈላለዩ ተመራመርቲ ቀሪቦም ዘለዉ ትንታኔታት ኣዚዮም ጸብብቲ ኣብ ልዕሊ ምጂኖም ንሱብ ጸቢብ ረብሓ ዝወክሉ ኢዮም ክብል እደፍር ። • ብኣጠቓላሊ ፡ መጽሓፍ “ኤርትራ፡ ካብ ፈደረሽን ናብ ጎበጣን ሰውራን” ወጽኢት ትጉህ ስራሕን ፡ ዓሚቕ ምርምርን ፡ ሓያል ጸዕሪን ኢያ ። ተመራማሪ ታሪኽን ደራሲን ኡስታዝ/ኣለምሰገድ ተስፋይ ፡ ኣጽኒዑን ተመራማሩን ፡ ሃብታምን ብህያው ሰነዳት ዝተሰነዩትን መጽሓፍ ኢዩ ኣበርኪቱልና ዘሎ ። ተዓዊቱ ስለ ዝወወተና ድማ ክብሪን ኣድናቕትን ንኣለም ሰገድ ተስፋይ። • ኣብ መደምደምታ ፡ ኣብዛ መጽሓፍ ተጠቂሶም ዘለዉ ታሪኻዊሓቕታት ብግቡእ ምንባቦም ኣዚዮ ኣገዳሲ ኢዩ። ምኽንያቱ ፡ ታሪኽ ምፍላጥን ብዕምቁት ምርዳኡን ከም ዘብለሓናን መሊሱከም ዝስሕለናን ክንዝንግዕ ኣይግባእን ። ኣብዛ ንነብረላ ዘለናዓለም ፡ ብፍላይ ኣብዚ ግዜ’ዚ ፡ መመሊሱ እናገነነን እናገደደንዝኸይድ ዘሎ ግጭታት ምስዋርን ፡ ግህሰት ኣህጉራዊ ሕጊን ፡ ርግጸት ፍትሕን ሓቂን ፡ ደረት ኣልቦ ጸለመን ጠቕነን ዝውቱርተርእዮ ኮይኑ’ሎ። ማዕረ ማዕሪኡ ድማ እቶም ነዚ ዘተግብሩመሳርሒታትን መጻወድያታትን ፡ ሕብሪ እናቐያየሩ፡ ዝተፈላለዩመልከዓት እናሓዙ ፡ ጥበብን ርቀትን እናበዝሐም ይመጹ’ለዉ ።ኣብ ከምዚ ዘለናዮ ኣዚዮ ተኣፋፊ ግሎባዊ ኩነታት ፡ ንድሕሪትተመሊስና ታሪኽ እንታይ ከም ዝብል ፡ እንታይከ ከም ዝምህረናምፍላጥ እዋናዊ ኢዩ ። ኣብ ከርሲ’ዛ መጽሓፍ ዘሎ ሓበሬታይኹን እተልዕሎም ዓበይቲ ጉዳያት፡ ብዝተፈላለዩ ኩርናዓትክንምርምሮምን ክንማሃረሎምን ጉቡእ ኢዩ ። ንወለዶታት’ዛ ሃገርዘይነጽፍ

ሰንቁን ፡ ዘይዕጸፍ ዋልታን ክኾንዎም ስለዝኸእሉ ። ብዛዕባ'ዛ መጽሓፍን
ትሕዝቶኣን ድማ ፡ በዚ ኣነ ነዚ ኣጋጣም ዚኣለ ዝገበርኩዎ ህየሳ ክወዳእ የብሉን ፤
ኣይግባእን ድማ ። ብዛዕባኣ መመሊሱ ክጻሓፍን ክትንተንን ተመራጺ ኢዩ ።
ምኽንያቱ ታሪኽ መምህር ስለዝኾነ ። ትርጉሙን መልእኽቱን ተረዲእና እንተ
ተማሃርናሉ ጥራይ ኢዩ ድማ ቁምነገር ዝህልዎ ። ይቐኒየለይ
ዓወት ንሓፋሽ